

ОГЛЯД НОВІТНЬОЇ ЮРИДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 342.4

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-1-6-10

Н.В. БОЧАРОВА,

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права Університету імені
Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
ORCID: 0000-0002-9256-9493*

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПУБЛІКАЦІЙ З КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА У ВИДАВНИЦТВІ ОКСФОРДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (Монографічні видання)

Інтеграція України у світовий і європейський дослідницький простір у сфері юриспруденції передбачає ґрунтовне знайомство з новітніми методологічними підходами та теоретико-доктринальними напрацюваннями провідних світових фахівців. Важливу роль в цьому плані грає знайомство з публікаційною активністю зарубіжних вчених-правознавців і роботою академічних видавництв. Представлений аналітичний огляд висвітлює діяльність з публікації конституційно-правових досліджень видавництва Оксфордського університету, яке є найбільшим університетським видавництвом у сучасному світі. Характеристика конституційних публікацій будується за тематичними розділами: джерела конституційного права та довідникові видання, дослідження з конституційного права окремих країн та регіонів, а також проблем і явищ, пов'язаних з конституційним розвитком (свободи, делеберативної демократії, прав людини, місцевого самоврядування). Якщо відійти, так би мовити, від територіального принципу, то стосовно проблематики видань Оксфордського університету з конституційного права можна виділити такі тематичні блоки: а) порівняльно-правові конституційні дослідження; б) аналіз конституціоналізму в рамках класичного доктринального дискурсу (складові елементи конституціоналізму, конституціоналізм у філософському вимірі, проблеми соціального контексту сучасного конституціоналізму); в) глобалізація права і явища глобального (транснаціонального, наднаціонального) конституціоналізму. Це розмежування в достатній мірі умовно, бо в конкретному виданні можуть бути висвітлені дві або більше проблем. Видання Оксфордського університету акумулюють основні досягнення світової правничої науки в галузі конституційного права. Багато з охарактеризованих видань доступні на спеціальному он-лайн ресурсі «Oxford Scholarship Online».

Ключові слова: конституційне право, конституціоналізм, порівняльно-правові конституційні дослідження, видавництво Оксфордського університету.

Постановка проблеми. Видавництво Оксфордського університету (Oxford University Press) визнано найбільшим університетським видавництвом у сучасному світі. Воно входить до складу Оксфордського університету Великої Британії, а керівництво здійснює представницький орган (Delegates of the Press) із членів університету.

Заснований у 1117 році, Оксфордський університет належить до найстаріших і найбільш авторитетних вишів світу. Право друкувати книги було визнано за ним у 1586 р. постановою Зоряної палати. В наш час видавництво університету має представництва у 50 країнах, публікує щороку майже 6000 найменувань на більш ніж 40 мовах в різних форматах – друканих і цифрових. Щорічний продаж складає майже 110 млн. одиниць видань, багато з яких отримують нагороди на національному і міжнародному рівнях. Видавнича програма охоплює надзвичайно широкий академічний і освітнянський спектр, а основними критеріями для публікацій є якість, наукова і практична значимість творів. Публікуватися у видавництві Оксфордського університету престижно і є показником високого наукового рівня робіт. Сам факт публікації засвідчує міжнародне визнання наукових здобутків авторів і забезпечує їм широку світову аудиторію розповсюдження.

Важливим напрямком діяльності університетського видавництва є випуск правничої літератури практично з усіх галузей права. Видання з конституційного права входять в окремий тематичний розділ *Constitutional & Administrative Law*, який, своєю чергою, поділяється на декілька серій. Серед них прямо пов'язані з конституційною проблематикою серії «Оксфордська конституційна теорія» (Oxford Constitutional Theory), «Оксфордський компаративний конституціоналізм» (Oxford Comparative Constitutionalism), «Повний американський конституціоналізм» (The Complete American Constitutionalism). Сюжети з конституційною тематикою містяться у виданнях із серій «Оксфордські довідники з права» (Oxford Handbooks in Law), «Оксфордські дослідження з новітньої правової історії» (Oxford Studies in Modern Legal History), «Оксфордський вступ до права США» (Oxford Introductions to US Law), «Філософські основи права» (Philosophical Foundations of Law), «Оксфордська філософія права» (Oxford Legal Philosophy), «Глобальні перспективи» (Global Perspectives), у так званих європейських серіях («Collected Courses of the Academy of European Law», «Oxford European Union Law Library», «Oxford Studies in European Law») та деяких інших.

Виклад основного матеріалу. Досвідчені і кваліфіковані редактори видавництва Оксфордського університету добре розуміють значення джерельної бази для вивчення і дослідження конституційних проблем. Це відобразилося в редакційній політиці видавництва по виданню конституційних текстів та інших джерел конституційного права. В цьому плані привертає увагу перш за все створена унікальна електронна платформа під загальною назвою «Oxford Constitutional Law»¹, яка містить бази даних по трьом напрямкам: 1) Оксфордські конституції світу (Oxford Constitutions of the World – OCW), 2) конституційне законодавство Сполучених Штатів (US Constitutional Law – UCL), 3) Енциклопедія порівняльного конституційного права Макса Планка (Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law). Ця платформа дозволяє користувачам виконувати один пошук з конституційного законодавства країн світу, забезпечуючи швидкі, інклюзивні результати.

База даних «Оксфордські конституції світу» (OCW) містить англійські переклади конституцій для кожної юрисдикції у всьому світі, включаючи національні конституції, конституції суб'єктів федерацій та визнаних автономних регіонів². До кожного конституційного тексту додаються спеціальні коментарі (деталізація конституційного устрою юрисдикції) та інші довідникові матеріали (відповідний акт / закон, який регулює конституційний суд (або подібний орган); установчі документи; окремі акти та закони про поправки; історичні версії конституційного тексту). Редактори видання ретельно відстежують поточні зміни у конституціях

¹ Характеристика і умови доступу містяться за посиланням: Oxford Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oup.com/page/subscriber-services-oxcon/subscriber-services>

² Oxford Constitutions of the World. URL: <https://global.oup.com/academic/product/oxford-constitutions-of-the-world-9780199799848?prevSortField=1&sortField=1&start=340&resultsPerPage=20&type=listing&prevNumResPerPage=20&lang=en&cc=fr>

і оперативно вносять нову інформацію до відповідних текстів, а також розміщують її в окремих довідках³, які присутні у відкритому доступі.

Слід зазначити, що ще до створення електронного варіанту, з 1971 р. видавництво Оксфордського університету публікувало у друкованому вигляді збірник «Конституції держав світу». Він існує і зараз і містить кваліфіковані переклади на англійську мову текстів 187 конституцій держав світу з науковими коментарями і довідниковими матеріалами⁴. Якість видання значно поліпшилася з приходом до редакції відомих вчених з Інституту порівняльного публічного права та міжнародного права ім. Макса Планка (Гейдельберг, Німеччина) докторів Райнера Гроته та Рюдигера Вольфрума. Нова редколегія сприяла розширенню коментарів і порівняльних нотаток, доданий аналіз історичних, політичних та економічних факторів, які впливають на конституційні процеси. До кожної конституції додається докладна бібліографія для подальшого читання і дослідження. Постійно обновлюваний⁵ і чітко організований збірник вважається зразковим для видань цього роду і є ідеальною базою для порівняльного вивчення конституційного права.

Новелою останніх років є публікація джерельного дослідження «Constitutions of Dependencies and Territories» з коментованими текстами 144 конституцій державних утворень у складі федеративних держав та залежних територій⁶. Автором коментарів є П. Раворт – почесний професор Школи бізнесу, економіки та права Університету Альберти (Канада)⁷. Видання характеризується високим науковим та організаційним рівнем та органічно вписалось у оксфордську систему джерельних юридичних публікацій⁸.

Окремим блоком конституційного законодавства, яке публікує видавництво Оксфордського університету, виокремлено базу даних «Конституційне законодавство США» (UCL). В ній розміщені історичні і сучасні версії федеральної Конституції США та конституцій окремих штатів. Докладні коментарі та історичні довідки надають цінний контекст конституційним документам і створюють комплексний дослідницький ресурс для вивчення змісту, історії та сучасних тенденцій конституціоналізму у США⁹. Цей ресурс постійно оновлюється з урахуванням внесених до конституцій змін, щодо яких ведеться спеціальний реєстр – USC Update¹⁰. Електронна база «Конституційне законодавство США» тісно пов'язана з друкованою серією досліджень «Оксфордські коментарі конституцій Штатів Сполучених Штатів» (Oxford Commentaries on the State Constitutions of the United States)¹¹.

Отже, можна констатувати, що велика копітка робота видавництва Оксфордського університету по публікації конституційних джерел забезпечує правникам першокласні можливості для професійного дослідження проблем конституційного права.

У електронній платформі «Oxford Constitutional Law» третім складовим елементом визначена «Енциклопедія порівняльного конституційного права Макса Планка» (Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law)¹². Але це видання за характером суттєво

³ Наприклад: Constitution of the Canton of Basel-City: March 23, 2005 (as Amended to March 22, 2019) (Switzerland [ch]). URL: <https://oxcon.oup.com/view/10.1093/law-ocw/law-ocw-cd1245.regGroup.1/law-ocw-cd1245>

⁴ Constitutions of the Countries of the World. Editor Emeritus Gisbert Flanz, Dr Rainer Grote, and Dr Rüdiger Wolfrum. Баратотомне видання друкується лише по індивідуальним замовленням. Можна замовити друк окремої конституції. Загальна вартість всієї серії складає 2513 ф.ст. URL: <https://global.oup.com/academic/product/constitutions-of-the-countries-of-the-world-9780379004670?lang=en&cc=ua#>

⁵ Щорічно виходить 9 випусків релізів оновлень.

⁶ Raworth P. Constitutions of Dependencies and Territories. URL: <https://global.oup.com/academic/product/constitutions-of-dependencies-and-territories-9780379002782?lang=en&cc=ua#>

⁷ Первісно книга була опублікована у видавництві Oceana Publications Inc. (США), акції якого видавництво Оксфордського університету придбало у 2005 році.

⁸ Oxford Constitutional Law. From the Editor. URL: <https://oxcon.oup.com/page/editor-letter-ocw>

⁹ Welcome to US Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oup.com/>

¹⁰ Останні зміни див.: USC Update. *September 6, 2019. For August 2019, US Constitutional Law adds 3 new documents. Constitution of the State of Maryland: September 18, 1867 (as Amended to November 6, 2018); Constitution of the State of New Hampshire: October 31, 1783 (as Amended to December 5, 2018); Constitution of the State of New Mexico: January 21, 1911 (as Amended to November 6, 2018).* URL: <https://oxcon.oup.com/oxlaw/newsitem/854/oxconusc-update>

¹¹ Серед новітніх публікацій серії див.: Miller S., Stark J. The Wisconsin State Constitution. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press: 2019. 328 p. URL: <https://oxcon.oup.com/view/10.1093/law/9780190927714.001.0001/law-9780190927714>

¹² Welcome to the Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oup.com/home/MPECCOL>

відрізняється від двох попередніх елементів, охарактеризованих вище. Тут не має оригінальних конституційних текстів, тобто першоджерел у класичному їх розумінні. Енциклопедія розкриває основні поняття конституційного права, містить статті аналітичного і просвітницького характеру, які пропонують викладення основних тем і проблем сучасного конституційного права в порівняльному контексті¹³. Перший випуск *Енциклопедії* відбувся 27 квітня 2017 р. з публікацією 70 тематичних статей. Заплановано, що щорічно буде додаватися 80-100 статей, а повний комплект має налічувати біля 600 статей. На жовтень 2019 р. опубліковано 207 статей¹⁴, йде постійна робота над створенням, рецензуванням та редагуванням наступних. Видання базується на участі дослідників з Інституту порівняльного публічного права та міжнародного права ім. Макса Планка¹⁵ (звідти і назва *Енциклопедії*). Але до редакційної колегії і написання статей залучені вчені-конституціоналісти інших країн¹⁶, що забезпечує високий рівень наукового висвітлення тем і сприяє глибокому розкриттю сутності, характеру, історії і сучасного розвитку конституційного права з глобальної точки зору.

Близькими до *Енциклопедії порівняльного конституційного права* за змістом і спрямованістю є так звані *Оксфордські довідники* (Oxford Handbooks)¹⁷. Як визначено у редакційних поясненнях, вони пропонують сучасні огляди оригінальних досліджень у певній предметній сфері, написані провідними вченими, аналізують різні точки зору і надають науковцям нові перспективи для майбутніх досліджень. Саме так побудований «*Оксфордський довідник з порівняльного конституційного права*»¹⁸, виданий за редакцією двох провідних західних конституціоналістів М. Розенфельда та А. Шайо. Змістовний і великий за обсягом (1423 сторінки), *Довідник* є першим всебічним виданням у галузі порівняльного конституційного права, забезпечує дорожню карту до сучасного стану досліджень конституційних прав і прав людини, представляє глобальну картину концепцій, інституцій та процесів конституційного розвитку. Серед авторів видання вчені зі світовою популярністю – Р. Алексі, А. фон Богданді, Д.Грімм, М. Тушнет, Р. Гаргарела, А. Барак, Е. Барендт, С. Чоудрі, Г. Халмаї та інші.

До такого ж типу фундаментальних академічних видань належить «*Оксфордський довідник Конституції США*»¹⁹. Він містить наукову характеристику Конституції США з історичної, політичної та юридичної точки зору, визначає її роль у політичній системі та культурі країни. Увага зосереджена також на висвітленні актуальних тем конституційної науки США, надається критичне осмислення наукової літератури, пов'язаної з конституційним розвитком і перспективами конституціоналізму у Сполучених Штатах. Тематика даного видання розширена у *Довіднику*, присвяченому Конгресу США²⁰.

Аналогічні видання є щодо Конституцій Канади²¹, Індії²², права Європейського Союзу²³, а також проблем і явищ, пов'язаних з конституційним розвитком (свободи²⁴, деліберативної

¹³ Про зміст і сутність видання див.: Frequently Asked Questions for Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/page/faqs-mpeccol/faqs>

¹⁴ Див. перелік: Articles on Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/page/mpeccol-articles>

¹⁵ Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law. URL: https://ru.qwertyu.wiki/wiki/Max_Planck_Institute_for_Comparative_Public_Law_and_International_Law

¹⁶ Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. General Editors & Advisory Board. URL: <https://oxcon.ouplaw.com/page/about-the-editors>

¹⁷ Слово «handbook» в перекладі з англійської має декілька значень – довідник, керівництво, посібник, збірник.

¹⁸ The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law /ed by Michel Rosenfeld and András Sajó. Oxford: Oxford University Press, 2013. 1424 p.

¹⁹ The Oxford Handbook of the U.S. Constitution / ed. by Mark Tushnet, Sanford Levinson, and Mark A. Graber. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1112 p.

²⁰ The Oxford Handbook of the American Congress / ed. by George C. Edwards III, Frances E. Lee, and Eric Schickler. Oxford: Oxford University Press, 2011. 929 p.

²¹ The Oxford Handbook of the Canadian Constitution /ed. by Peter Oliver, Patrick Macklem, and Nathalie Des Rosiers. Oxford: Oxford University Press, 2017. 1168 p.

²² The Oxford Handbook of the Indian Constitution /ed. by Sujit Choudhry, Madhav Khosla, and Pratap Bhanu Mehta. Oxford: Oxford University Press, 2016. 1120 p.

²³ The Oxford Handbook of European Union Law / ed. by Anthony Arnall and Damian Chalmers. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1072p.

²⁴ The Oxford Handbook of Freedom / ed. by David Schmidtz, Carmen E. Pavel. Oxford: Oxford University Press, 2018. 533 p.

демократії²⁵, прав людини²⁶, місцевого самоврядування²⁷).

Новим явищем у практиці видавництва Оксфордського університету стала публікація серії «*Стелленбошські довідники з конституційного права Африки*»²⁸. Конституційний розвиток Африканського континенту довгий час залишався поза зоною дослідницького інтересу світової конституціоналістики. В останні роки завдяки активної діяльності вчених Стелленбошського університету (ПАР) були підготовлені три томи серії – «Конституційні судові рішення у Африці»²⁹, «Розподіл влад у африканському конституціоналізмі»³⁰, «Децентралізація і конституціоналізм у Африці»³¹.

Слід відмітити, що видавництво у визначені номенклатури видань з конституційного права все активніше виходить за межі Європи і англо-саксонського світу і друкує дослідження щодо інших регіонів – Південної Америки³², Арабського Сходу³³, Південно-Східної Азії³⁴.

Однак в цілому, як і раніше, переважають дослідження і учбові матеріали стосовно конституційних процесів у Англії, США, європейських країнах та Європейському Союзі. Американський напрямок при цьому є провідним. Він представлений у декількох серіях, налічує публікації узагальнюючого характеру³⁵ і монографії з окремих питань, часом вельми критичної спрямованості³⁶. Центральною темою досліджень американських конституціоналістів залишаються питання тлумачення³⁷ конституції та діяльність Верховного Суду³⁸.

Якщо відійти, так би мовити, від територіального принципу, то стосовно проблематики видань Оксфордського університету з конституційного права можна виділити такі тематичні блоки: а) порівняльно-правові конституційні дослідження; б) аналіз конституціоналізму в рамках класичного доктринального дискурсу (складові елементи конституціоналізму, конституціоналізм у філософському вимірі, проблеми соціального контексту сучасного конституціоналізму); в) глобалізація права і явища глобального (транснаціонального, наднаціонального) конституціоналізму. Це розмежування в достатній мірі умовно, бо в конкретному виданні можуть бути висвітлені дві або більше проблем. В нашому подальшому аналізі ми торкнемося перших двох блоків, зважаючи на те, що проблеми глобального конституціоналізму тісно пов'язані з проблематикою міжнародного права і потребують окремого ґрунтовного підходу.

²⁵ The Oxford Handbook of Deliberative Democracy / ed. by André Bächtiger, John S. Dryzek, Jane Mansbridge, and Mark E. Warren. Oxford: Oxford University Press, 2018. 976 p.

²⁶ The Oxford Handbook of International Human Rights Law / ed. by Dinah Shelton. Oxford: Oxford University Press, 2013. 1078 p.

²⁷ The Oxford Handbook of Local and Regional Democracy in Europe / ed. by John Loughlin, Frank Hendriks, and Anders Lidström. Oxford: Oxford University Press, 2010. 812 p.

²⁸ Stellenbosch Handbooks in African Constitutional Law. URL: <https://global.oup.com/academic/content/series/s/stellenbosch-handbooks-in-african-constitutional-law-shacl/?cc=ua&lang=en>

²⁹ Constitutional Adjudication in Africa / ed. by Charles M. Fombad. Oxford: Oxford University Press, 2017. 416 p.

³⁰ Separation of Powers in African Constitutionalism / ed. by Charles M. Fombad. Oxford: Oxford University Press, 2016. 448p.

³¹ Decentralization and Constitutionalism in Africa / ed. by Charles M. Fombad and Nico Steytler. Oxford: Oxford University Press, 2019. 648p.

³² Transformative Constitutionalism in Latin America. The Emergence of a New *Ius Commune* / ed. by Armin von Bogdandy, Eduardo Ferrer Mac-Gregor, Mariela Morales Antoniazzi, Flávia Piovesan, and Ximena Soley. Oxford: Oxford University Press, 2017. 446 p.; Roberto Gargarella. Latin American Constitutionalism, 1810-2010. The Engine Room of the Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2013. 298 p.; Colombian Constitutional Law. Leading Cases / ed. by Manuel José Cepeda Espinosa and David Landau. Oxford: Oxford University Press, 2017. 448 p.

³³ Rainer Grote and Tilmann J. Röder. Constitutionalism, Human Rights, and Islam after the Arab Spring. Oxford: Oxford University Press, 2016. 992 p.

³⁴ Khilnani S., Raghavan V., Thiruvengadam A. Comparative Constitutionalism in South Asia. Oxford: Oxford University Press, 2016. 416 p. Дане дослідження вважається інноваційним і отримало високу оцінку в академічних колах.

³⁵ Epps G. American Epic. Reading the US Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2015. 304 p.; Strauss D.A. The Living Constitution. Inalienable Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010. 176 p.; Bodenhamer D.J. The Revolutionary Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2012. 296 p.

³⁶ Wilkinson H.J. Cosmic Constitutional Theory. Why Americans are Losing Their Inalienable Rights to Self-Governance. Oxford: Oxford University Press, 2012. 176 p.; Schwartz D.S. The Spirit of the Constitution. John Marshall and the 200-year Odyssey of McCulloch v. Maryland. Oxford: Oxford University Press, 2019. 344 p.

³⁷ Fleming J.E. Fidelity to Our Imperfect Constitution. For Moral Reading and against Originalism. Oxford: Oxford University Press, 2015. 264 p.; Greenawalt K. Interpreting the Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2015. 512 p.; Lackland H. Bloom Jr Methods of Interpretation. How the Supreme Court Reads the Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2009. 592 p.

³⁸ В цьому плані відмітимо цікавий інсайдерський погляд на роботу Суду С. Брейєра: Breyer S. America's Supreme Court. Making Democracy Work. Oxford: Oxford University Press, 2010. 288 p.

В редакційному коментарі серії «Оксфордський компаративний конституціоналізм» вказується на загальновизнану в юридичному середовищі актуальність порівняльного конституційного права, до якого останнім часом спостерігається все більший науковий інтерес. Він викликаний через значну практичну актуальність напрямку: зустрічаючись з питаннями щодо розробки та тлумачення конституцій, урядовці і судді вищих судових інстанцій «все частіше шукають допомоги та натхнення за кордоном».

Саме про таку суттєву актуальність порівняльного права йдеться у монографії професора університету Торонто Рана Гіршля (Ran Hirschl) «Порівняльні питання. Відродження порівняльного конституційного права»³⁹. Книга отримала спеціальну премію Американської асоціації політичних наук (Winner of the 2015 APSA C. Herman Pritchett Award for the best book on law & courts).

Серед монографічних робіт з цієї тематики звертає увагу унікальне видання класика юридичної думки – англійського правознавця А. Дайсі «Компаративний конституціоналізм»⁴⁰, яке включило значну частину раніше не опублікованих лекцій вченого⁴¹. Новим виданням вишла також класична робота С.Е. Файнера «П'ять конституцій» з новими матеріалами його послідовників⁴².

Теоретичний порівняльний аналіз конституційних змін в різних країнах пропонується в монографії відомого німецького вченого проф. А. Бенца⁴³. Порівняльний аналіз діяльності федеральних конституційних судів федеративних держав (Австралія, Канада, Німеччина, Індія, Південна Африка, США) міститься у збірнику статей провідних західних юристів під редакцією Д.Голдсфорсі⁴⁴.

Порівняльний підхід все частіше використовується при аналізі суто національних конституційних явищ або інституцій, наприклад, при визначенні конституційних підвалин управління економікою Великобританії⁴⁵ або діяльності Конституційного суду Італії⁴⁶. Є і протилежні приклади, коли простежується вплив конституціоналізму окремої держави на конституційні системи інших країн. Про це йде мова у монографії Мікаели Хейлброннер⁴⁷ відносно глобального впливу німецького конституціоналізму, особливо на правові системи США, Південної Африки і Японії.

Серія «Оксфордська конституційна теорія» налічує більше 40 найменувань видань. Редакторами серії є відомі правознавці проф. М. Лафлін (Лондонська школа економіки), проф. Д.П. МакКормік (Чиказький університет), проф. Н. Уокер (Едінбурзький університет). Завдяки їх зусиллям серія зарекомендувала себе як важливий орієнтир для теоретичних роздумів про сутність і майбутнє конституційного права. Більшість монографій цієї серії носять новаторський характер і покликані стимулювати подальші інновації в цій області знання. Публікації знайомлять з різними точками зору, пропонують різні методологічні підходи до дослідження. Селективна робота редакторів дозволяє шляхом перекладу на англійську мову публікувати кращі дослідження, які первісно були написані на інших мовах. Їх кількість і якість є свідомством зростаючого інтересу до конституцій, конституційних методів правового регулювання і конституційного права.

Як своєрідну сучасну енциклопедію теорії конституційного права можна визначити роботу німецького конституціоналіста Д. Грімма «Конституціоналізм. Минуле, сьогодення і майбутнє»⁴⁸. У ній знайшли відображення теоретичні та історико-правові аспекти сучасного

³⁹ Hirschl R. Comparative Matters. The Renaissance of Comparative Constitutional Law. Oxford: Oxford University Press, 2016. 304 p.

⁴⁰ Dicey A.V. Comparative Constitutionalism / ed. by J.W.F. Allison. Oxford: Oxford University Press, 2013. 402 p.

⁴¹ Ще одне видання Дайсі: Dicey A.V. The Law of the Constitution / ed. by J.W.F. Allison. Oxford: Oxford University Press, 2013. 572 p.

⁴² Finer S. E., Bogdanor V., Rudden B. Comparing Constitutions. Oxford: Clarendon Press, 1995. 408 p.

⁴³ Benz A. Constitutional Policy in Multilevel Government. The Art of Keeping the Balance. Oxford: Oxford University Press, 2016. 288 p.

⁴⁴ Interpreting Constitutions. A Comparative Study / ed. by Jeffrey Goldsworthy. Oxford: Oxford University Press, 2007. 384p.

⁴⁵ Prosser T. The Economic Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2014. 304 p.

⁴⁶ Barsotti V., Carozza P.G., Cartabia M., Simoncini A. Italian Constitutional Justice in Global Context. Oxford: Oxford University Press, 2015. 328 p.

⁴⁷ Hailbronner M. Traditions and Transformations. The Rise of German Constitutionalism. Oxford: Oxford University Press, 2015. 211 p.

⁴⁸ Grimm D. Constitutionalism. Past, Present, and Future. Oxford: Oxford University Press, 2016. 400 p. (Нове видання в м'якій обкладинці опубліковано в 2019 р.).

конституціоналізму, зокрема, походження і трансформація концепції конституціоналізму, роль фундаментальних прав в сучасному суспільстві і їх інтерпретація Конституційним судом Німеччини, загальна значимість діяльності конституційних судів в демократичному процесі, вплив конституцій на суспільство (реалізація конституційної програми), конституційні реформи та інші.

У видавництві Оксфордського університету був опублікований англomовний переклад класичної роботи Р. Алексі «Теорія конституційних прав» з передмовою перекладача Д.Ріверса⁴⁹. Автор у післямові відзначив зроблені уточнення до попередньої редакції 1985 р. Видання сприяло розширенню читацької аудиторії для німецького вченого і було оцінено «як одне з найбільш проникливих та аналітично уточнених і впливових загальних положень про конституційні права».

Блискуче використаний Р. Алексі метод інтегрування правового і філософського аналізу при дослідженні прав людини був застосований англійським правознавцем К. Моллером⁵⁰ для вивчення сучасних доктрин і новітніх явищ в сфері прав людини і конституційних прав, як то інфляція прав, горизонтальний ефект, позитивні зобов'язання, розповсюдження соціально-економічних прав. Щодо останніх американська вчена К. Янг простежує процеси сучасного швидкого юридичного розширення соціально-економічних прав в різних юрисдикціях світу і вплив цього на публічне право і конституційну теорію⁵¹. Вона стверджує, що теорія конституціоналізму дає можливість теоретичного обґрунтування узгодження економічних і соціальних прав з громадянськими, та надання їм конституційного захисту.

У монографії Лоренцо Зукка (Lorenzo Zucca) «Конституційні дилеми. Конфлікти основних прав в Європі і США»⁵² конкуренція прав розглянута як одне з основних питань сучасних філософії права і конституційної теорії. Одночасно піднімаються питання обмеження прав та співвідношення етичних норм і закону. Тема конфлікту прав та конституційних обмежень отримала цікаву інтерпретацію у роботі проф. Каліфорнійського університету А. Бхавата «Міф про права. Цілі та межі конституційних прав»⁵³. Міфом називає автор думку, що основні права захищають автономію людини. Висловлюється провокативна теза, що основною метою та дією конституційних прав у нашому суспільстві є структуризація. Ці права стримують владу, щоб підтримувати рівновагу між громадянами та державою, а також належну обмежену роль держави у суспільстві.

Серед питань конституційної догматики, висвітлених у полемічних виданнях серії «Оксфордська конституційна теорія», зазначимо дослідження Я. Рознаї (Y. Roznai) про сутність і роль поправок до конституцій (сама назва спрямована на дискусію – «Неконституційні конституційні поправки»⁵⁴) та збірник статей про роль концепції підзвітності у конституційному праві⁵⁵. По-новому показати вплив на сучасну конституційну теорію контраверсійних ідей Карла Шмітта зробив спробу американський вчений Б. Шупманн⁵⁶. Феномену установчої влади присвячений змістовний і інтелектуально насичений збірник статей «Парадокс конституціоналізму. Установча влада і конституційна форма»⁵⁷, який зібрав під однією обкладинкою кращих світових конституціоналістів.

Амбітне завдання переосмислення традиційних понять конституційного права поставив молодий дослідник з Карлтонського університету (Канада) Зоран Оклопчич в роботі «Поза

⁴⁹ Alexy R. *Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 516 p.

⁵⁰ Möller K. *The Global Model of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 233 p.

⁵¹ Young K.G. *Constituting Economic and Social Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 384 p.

⁵² Zucca L. *Constitutional Dilemmas. Conflicts of Fundamental Legal Rights in Europe and the USA*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 206 p.

⁵³ Bhagwat A. *The Myth of Rights. The Purposes and Limits of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 310 p.

⁵⁴ Roznai Y. *Unconstitutional Constitutional Amendments. The Limits of Amendment Powers*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 368 p.

⁵⁵ *Accountability in the Contemporary Constitution* /ed. by Nicholas Bamforth and Peter Leyland. Oxford: Oxford University Press, 2013. 432 p.

⁵⁶ Schupmann B.A. *Carl Schmitt's State and Constitutional Theory. A Critical Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 256 p.

⁵⁷ *The Paradox of Constitutionalism. Constituent Power and Constitutional Form* / ed. by Martin Loughlin and Neil Walker. Oxford: Oxford University Press, 2008. 392 p.

людьми»⁵⁸. Рецензенти відмічають, що «книга є ерудованою та захоплюючою подорожжю через потужні, складні та часто суперечливі соціальні уяви». «Поза людьми» є провокаційним, оригінальним та написаним у дусі драми твором. Керуючись прагненням до оновлення дисципліни, З. Оклопчич представляє вражаючу панораму нових ідей та сильну полеміку проти загальноприйнятої теоретизації про складові влади». Однак сенсації не сталося. Оцінки реального наукового внеску автора є дуже стриманими.

Інноваційне дослідження іншого автора – проф. А. Арато⁵⁹, навпаки, було сприйняте дуже позитивно. Відомий і шанований вчений, аналізуючи конституційні реформи останнього часу (зокрема у Турції та країнах Східної Європи) поставив питання про появу нової «пост суверенної» парадигми створення конституцій, яка відрізняється як від французької суверенної моделі, так і американської антиномічної моделі. Досліджено також роль популізму у становленні нових правил конституційного будівництва.

Однією з усталених і практично значимих тем конституційної догматики є інтерпретація конституцій і теоретичні підвалини діяльності конституційних судів. В цьому плані всі представлені в Оксфордському видавництві дослідження на цю тему в якості вихідного методологічного принципу спираються на думку Р. Дворкіна, що достовірність інтерпретації конституції потребує об'єднання (злиття) конституційного права та моральної філософії. Самі назви книг свідчать, що це стало імперативом конституційної теорії сьогодення – «Конституційний етос» О. Цесіса⁶⁰, «Метаетика конституційних судових рішень» Боско Тріпковича⁶¹. Звертає увагу, що в багатьох теоретичних дослідженнях значна частина приділяється практичним рекомендаціям по вирішенню конкретних видів справ⁶².

Висновки. Завершуючи огляд, зазначимо, що видання Оксфордського університету акумулюють основні досягнення світової правничої науки в галузі конституційного права. Багато з охарактеризованих видань доступні на спеціальному он-лайн ресурсі «Oxford Scholarship Online». Видавництво окрім наукових досліджень випускає інноваційні підручники з конституційного права та академічний журнал «International Journal of Constitutional Law». Але це вже теми іншої аналітики.

ANALYTICAL REVIEW OF PUBLICATIONS ON CONSTITUTIONAL LAW AT OXFORD UNIVERSITY PRESS (Monographic publications)

Natalia V. Bocharova, Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Law Alfred Nobel University (Ukraine).

E-mail: olip@duan.edu.ua

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-1-6-10

Key words: *constitutional law, constitutionalism, comparative legal constitutional studies, Oxford University Press.*

The integration of Ukraine into the world and European research space in the field of jurisprudence requires a thorough acquaintance with the latest methodological approaches and theoretical and doctrinal developments of the world's leading experts. Familiarity with the publishing activity of foreign legal scholars and the work of academic publishing houses plays an important role in this regard. The presented analytical review highlights the activity of publishing constitutional and legal studies of the Oxford University Press, which is the largest university publishing house in the modern world. The characteristics of constitutional publications are structured according to thematic

⁵⁸ Oklopčić Z. *Beyond the People. Social Imaginary and Constituent Imagination*. Oxford: Oxford University Press, 2018. 416p.

⁵⁹ Arato A. *Post Sovereign Constitution Making. Learning and Legitimacy*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 320 p.

⁶⁰ Tsesis A. *Constitutional Ethos. Liberal Equality for the Common Good*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 216 p.

⁶¹ Tripković B. *The Metaethics of Constitutional Adjudication*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 272 p.

⁶² Barber S.A., Fleming J.E. *Constitutional Interpretation. The Basic Questions*. Published to Oxford Scholarship Online 2009. URL: <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195328578.001.0001/acprof-9780195328578>

sections: sources of constitutional law and reference publications, studies on the constitutional law of individual countries and regions, as well as problems and phenomena related to constitutional development (freedom, deliberative democracy, human rights, local self-government). If we depart, so to speak, from the territorial principle, the following thematic blocks can be distinguished in relation to the issues of Oxford University publications on constitutional law: a) comparative legal constitutional studies; b) analysis of constitutionalism within the framework of classical doctrinal discourse (constituent elements of constitutionalism, constitutionalism in the philosophical dimension, problems of the social context of modern constitutionalism); c) globalization of law and the phenomenon of global (transnational, supranational) constitutionalism. This distinction is quite arbitrary, because two or more problems may be covered in a particular publication. Publications of the University of Oxford accumulate the main achievements of world jurisprudence in the field of constitutional law. Many of the characterized editions are available on a special online resource "Oxford Scholarship Online".

References

1. *Kharakterystyka i umovy dostupu mistiatsia za posylanniam*: Oxford Constitutional Law. Available at: <https://oxcon.oup.com/page/subscriber-services-oxcon/subscriber-services>
2. Oxford Constitutions of the World. Available at: <https://global.oup.com/academic/product/oxford-constitutions-of-the-world-9780199799848?prevSortField=1&sortField=1&start=340&resultsPerPage=20&type=listing&prevNumResPerPage=20&lang=en&cc=fr>
3. *Napryklad*: Constitution of the Canton of Basel-City: March 23, 2005 (as Amended to March 22, 2019) (Switzerland [ch]). Available at: <https://oxcon.oup.com/view/10.1093/law-ocw/law-ocw-cd1245.regGroup.1/law-ocw-cd1245>
4. Constitutions of the Countries of the World. Editor Emeritus Gisbert Flanz, Dr Rainer Grote, and Dr Rüdiger Wolfrum. *Bahatotomne vydannia drukuietsia lyshe po indyvidualnym zamovlenniam. Mozhna zamovyty druk okremoi konstytutsii. Zahalna vartist vsiiei serii skladaie 2513 f.st.* Available at: <https://global.oup.com/academic/product/constitutions-of-the-countries-of-the-world-9780379004670?lang=en&cc=ua#>
5. *Shchorichno vykhodyt 9 vypuskiv reliziv onovlen.*
6. Raworth P. Constitutions of Dependencies and Territories. Available at: <https://global.oup.com/academic/product/constitutions-of-dependencies-and-territories-9780379002782?lang=en&cc=ua#>
7. *Pervisno knyha bula opublikovana u vydavnytstvi Oceana Publications Inc. (SShA), aktsii yakoho vydavnytstvo Oksfordskoho universytetu prydbalo u 2005 rotsi.*
8. Oxford Constitutional Law. From the Editor. Available at: <https://oxcon.oup.com/page/editor-letter-ocw>
9. Welcome to US Constitutional Law. Available at: <https://oxcon.oup.com/>
10. *Ostanni zminy dyv.*: USC Update. *September 6, 2019*. For August 2019, *US Constitutional Law* adds 3 new documents. Constitution of the State of Maryland: September 18, 1867 (as Amended to November 6, 2018); Constitution of the State of New Hampshire: October 31, 1783 (as Amended to December 5, 2018); Constitution of the State of New Mexico: January 21, 1911 (as Amended to November 6, 2018). Available at: <https://oxcon.oup.com/oxlaw/newsitem/854/oxconusc-update>
11. *Sered novitnikh publikatsii serii dyv.*: Miller S., Stark J. The Wisconsin State Constitution. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press: 2019. 328 p. Available at: <https://oxcon.oup.com/view/10.1093/law/9780190927714.001.0001/law-9780190927714>
12. Welcome to the Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. Available at: <https://oxcon.oup.com/home/MPECCOL>
13. *Pro zmist i sutnist vydannia dyv.*: Frequently Asked Questions for *Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law*. Available at: <https://oxcon.oup.com/page/faqs-mpeccol/faqs>

14. *Dyv. perelik*: Articles on Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. Available at: <https://oxcon.oup.com/page/mpeccol-articles>
15. Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law. Available at: https://ru.qwertyu.wiki/wiki/Max_Planck_Institute_for_Comparative_Public_Law_and_International_Law
16. Max Planck Encyclopedia of Comparative Constitutional Law. General Editors & Advisory Board. Available at: <https://oxcon.oup.com/page/about-the-editors>
17. *Slovo «handbook» v perekladi z anhliiskoi maie dekilka znachen – dovidnyk, kerivnytstvo, posibnyk, zbirnyk.*
18. The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law /ed by Michel Rosenfeld and András Sajó. Oxford: Oxford University Press, 2013. 1424 p.
19. The Oxford Handbook of the U.S. Constitution /ed. By Mark Tushnet, Sanford Levinson, and Mark A. Graber. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1112 p.
20. The Oxford Handbook of the American Congress /ed. by George C. Edwards III, Frances E. Lee, and Eric Schickler. Oxford: Oxford University Press, 2011. 929 p.
21. The Oxford Handbook of the Canadian Constitution /ed. by Peter Oliver, Patrick Macklem, and Nathalie Des Rosiers. Oxford: Oxford University Press, 2017. 1168 p.
22. The Oxford Handbook of the Indian Constitution /ed. by Sujit Choudhry, Madhav Khosla, and Pratap Bhanu Mehta. Oxford: Oxford University Press, 2016. 1120 p.
23. The Oxford Handbook of European Union Law / ed. by Anthony Arnull and Damian Chalmers. Oxford: Oxford University Press, 2015. 1072 p.
24. The Oxford Handbook of Freedom / ed. by David Schmitz, Carmen E. Pavel. Oxford: Oxford University Press, 2018. 533 p.
25. The Oxford Handbook of Deliberative Democracy / ed. by André Bächtiger, John S. Dryzek, Jane Mansbridge, and Mark E. Warren. Oxford: Oxford University Press, 2018. 976 p.
26. The Oxford Handbook of International Human Rights Law / ed. by Dinah Shelton. Oxford: Oxford University Press, 2013. 1078 p.
27. The Oxford Handbook of Local and Regional Democracy in Europe / ed. by John Loughlin, Frank Hendriks, and Anders Lidström. Oxford: Oxford University Press, 2010. 812 p.
28. Stellenbosch Handbooks in African Constitutional Law. Available at: <https://global.oup.com/academic/content/series/s/stellenbosch-handbooks-in-african-constitutional-law-shacl/?cc=ua&lang=en>
29. Constitutional Adjudication in Africa /ed. by Charles M. Fombad. Oxford: Oxford University Press, 2017. 416 p.
30. Separation of Powers in African Constitutionalism / ed. by Charles M. Fombad. Oxford: Oxford University Press, 2016. 448p.
31. Decentralization and Constitutionalism in Africa /ed. by Charles M. Fombad and Nico Steytler. Oxford: Oxford University Press, 2019. 648 p.
32. Transformative Constitutionalism in Latin America. The Emergence of a New lus Commune / ed. by Armin von Bogdandy, Eduardo Ferrer Mac-Gregor, Mariela Morales Antoniazzi, Flávia Piovesan, and Ximena Soley. Oxford: Oxford University Press, 2017. 446 p.; Roberto Gargarella. Latin American Constitutionalism, 1810-2010. The Engine Room of the Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2013. 298 p.; Colombian Constitutional Law. Leading Cases /ed. by Manuel José Cepeda Espinosa and David Landau. Oxford: Oxford University Press, 2017. 448 p.
33. Rainer Grote and Tilmann J. Röder. Constitutionalism, Human Rights, and Islam after the Arab Spring. Oxford: Oxford University Press, 2016. 992 p.
34. Khilnani S., Raghavan V., Thiruvengadam A. Comparative Constitutionalism in South Asia. Oxford: Oxford University Press, 2016. 416 p.
35. Epps G. American Epic. Reading the US Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2015. 304 p.; Strauss D.A. The Living Constitution. Inalienable Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010. 176 p.; Bodenhamer D.J. The Revolutionary Constitution. Oxford: Oxford University Press, 2012. 296 p.

36. Wilkinson H.J. *Cosmic Constitutional Theory. Why Americans are Losing Their Inalienable Rights to Self-Governance*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 176 p.; Schwartz D.S. *The Spirit of the Constitution. John Marshall and the 200-year Odyssey of McCulloch v. Maryland*. Oxford: Oxford University Press, 2019. 344 p.
37. Fleming J.E. *Fidelity to Our Imperfect Constitution. For Moral Reading and against Originalism*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 264 p.; Greenawalt K. *Interpreting the Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 512 p.; Lackland H. *Bloom Jr Methods of Interpretation. How the Supreme Court Reads the Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 592 p.
38. *V tsomu plani vidmytemo tsikavyi insaiderskyi pohliad na robotu Sudu S. Breiera: Breyer S. America's Supreme Court. Making Democracy Work*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 288 p.
39. Hirschl R. *Comparative Matters. The Renaissance of Comparative Constitutional Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 304 p.
40. Dicey A.V. *Comparative Constitutionalism* / ed. by J.W.F. Allison. Oxford: Oxford University Press, 2013. 402 p.
41. *Shche odne vydannia Daisi: Dicey A.V. The Law of the Constitution* / ed. by J.W.F. Allison. Oxford: Oxford University Press, 2013. 572 p.
42. Finer S. E., Bogdanor V., Rudden B. *Comparing Constitutions*. Oxford: Clarendon Press, 1995. 408 p.
43. Benz A. *Constitutional Policy in Multilevel Government. The Art of Keeping the Balance*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 288 p.
44. *Interpreting Constitutions. A Comparative Study* /ed. by Jeffrey Goldsworthy. Oxford: Oxford University Press, 2007. 384p.
45. Prosser T. *The Economic Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2014. 304 p.
46. Barsotti V., Carozza P.G., Cartabia M., Simoncini A. *Italian Constitutional Justice in Global Context*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 328 p.
47. Hailbronner M. *Traditions and Transformations. The Rise of German Constitutionalism*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 211 p.
48. Grimm D. *Constitutionalism. Past, Present, and Future*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 400 p.
49. Alexy R. *Theory of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 516 p.
50. Möller K. *The Global Model of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 233 p.
51. Young K.G. *Constituting Economic and Social Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 384 p.
52. Zucca L. *Constitutional Dilemmas. Conflicts of Fundamental Legal Rights in Europe and the USA*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 206 p.
53. Bhagwat A. *The Myth of Rights. The Purposes and Limits of Constitutional Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 310 p.
54. Roznai Y. *Unconstitutional Constitutional Amendments. The Limits of Amendment Powers*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 368 p.
55. *Accountability in the Contemporary Constitution* /ed. by Nicholas Bamforth and Peter Leyland. Oxford: Oxford University Press, 2013. 432 p.
56. Schupmann B.A. *Carl Schmitt's State and Constitutional Theory. A Critical Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 256 p.
57. *The Paradox of Constitutionalism. Constituent Power and Constitutional Form* / ed. by Martin Loughlin and Neil Walker. Oxford: Oxford University Press, 2008. 392 p.
58. Oklopcic Z. *Beyond the People. Social Imaginary and Constituent Imagination*. Oxford: Oxford University Press, 2018. 416 p.
59. Arato A. *Post Sovereign Constitution Making. Learning and Legitimacy*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 320 p.

60. Tsesis A. Constitutional Ethos. Liberal Equality for the Common Good. Oxford: Oxford University Press, 2017. 216 p.

61. Tripkovic B. The Metaethics of Constitutional Adjudication. Oxford: Oxford University Press, 2017. 272 p.

62. Barber S.A., Fleming J.E. Constitutional Interpretation. The Basic Questions. Published to Oxford Scholarship Online 2009. Available at: <https://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780195328578.001.0001/acprof-9780195328578>

Одержано 23.05.2023.
